

สองนครเลือด : จากดีสีถึงกรุงเทพฯ*

ศาสตราจารย์เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน

สิ่งแรกในบ่ายวันนี้อยากให้ท่านทั้งหลาย
ชมวีดิทัศน์สั้น ๆ เรื่องหนึ่ง สิ่งที่ท่าน
จะได้ชมนั้นมีอยู่ ๔ ประการ ประการแรกท่านจะ
ได้เห็นการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการให้สัมภาษณ์
สั้น ๆ ของนายพลเดาผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นคนก่อตั้ง
กองทัพปฏิวัติอินโดนีเซียในสงครามเพื่อเอกราช
ในทศวรรษที่ ๑๙๕๐ เขาจะพูดเกี่ยวกับทหาร
ปัจจุบันที่อยู่ในอำนาจ ประการที่สองท่านทั้งหลาย

จะได้ชมการฝึกหัดทหารในสถาบันการศึกษาทาง
ทหารของอินโดนีเซียที่เทียบเคียงได้กับโรงเรียน
นายร้อย จปร. ของสยาม ประการที่สามท่านจะ
ได้ชมการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สืบราชการลับสูงสุด
อธิบายว่าในแนวความคิดของทหารเองเขาคิดว่า
ภารกิจของทหารคืออะไร และประการสุดท้าย
ท่านจะได้ชมอะไรบางอย่างที่คาดคิดไม่ถึง นั่นคือ
วีดิทัศน์ที่ถ่ายระหว่างการสังหารอย่างทารุณ

* ปาฐกถาเป็นภาษาอังกฤษแสดง ณ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๕
ตีพิมพ์ใน *Southeast Asian Network Bulletin* Thammasat University No. 1 (December 1992) : 19-30. แปลโดย
เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์วนิช

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๑ โดยผู้สื่อข่าวชาวอังกฤษซึ่งบังเอิญอยู่ที่นั่นพอดี เขาแอบถ่ายอย่างลับๆ แล้วซ่อนม้วนเทปไว้ใต้แผ่นป้ายศิลปะในห้องสมุดในสุสานซึ่งการสังหารอย่างทารุณได้เกิดขึ้น เขากลับเข้ามาอีกครั้งตอนเที่ยงคืนเพื่อที่จะนำเทปม้วนนั้นลักลอบออกนอกประเทศ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ามีใครเคยดูเทปม้วนนี้แล้วบ้าง อย่างไรก็ตาม วิดีทัศน์นี้จะช่วยให้ท่านเห็นปฏิบัติการของทหารอินโดนีเซียดีขึ้น

เด็กหนุ่มที่ท่านทั้งหลายเห็น (เดินขวบนประท้วงรัฐบาลอินโดนีเซียอย่างสงบในวีดิทัศน์) ได้ตายลงหลังจากนั้น ๒-๓ นาที

หลังจากที่ท่านมีความคิดที่เป็นรูปเป็นร่างเกี่ยวกับทหารอินโดนีเซียบ้างแล้ว ข้าพเจ้าจะเสนอความคิดเห็นของข้าพเจ้าต่อไปโดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ในตอนแรกข้าพเจ้าต้องการจะพูดเพียงเล็กน้อยถึงทหารในฐานะที่เป็นสถาบัน จากนั้นข้าพเจ้าต้องการจะพูดอย่างย่อๆ ถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ เพราะเหตุที่ท่านผู้ฟังรู้เรื่องนี้ดีกว่าข้าพเจ้าอยู่แล้ว แต่คิดว่าด้วยความบังเอิญที่ข้าพเจ้าไปรู้เรื่องเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออกมากกว่าท่านทั้งหลายสักเล็กน้อย ดังนั้นข้อคิดเห็นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออก และจากนั้นข้าพเจ้าจะพยายามทำการเปรียบเทียบระหว่างสองนครเลือดนี้

ข้าพเจ้าควรจะเสริมอีกสิ่งหนึ่งลงไปในการเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากที่สุดที่เดียว ข้าพเจ้าเพิ่งนึกขึ้นได้เมื่อเช้านี้เอง ในขณะที่กำลังคุยกับอาจารย์ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ(สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) นั่นก็คือเรื่องหนึ่งในบรรดาหลายเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับการสังหารในดีลี คือการที่เรายังไม่ทราบว่าประชาชนจำนวนเท่าใดถูกฆ่าตายไป เนื่องจากทหารได้นำศพเหล่านั้นใส่รถบรรทุกออกไป แล้วศพเหล่านั้นก็หายสาบสูญไป บางทีอาจจะถูกโยนทิ้งทะเลให้

เป็นเหยื่อแก่ฉลามไปแล้วก็ได้ เราไม่รู้ และในเมืองไทยดังที่ท่านทราบก็คือ ยังมีประชาชนเป็นจำนวนร้อยละ หายไปหลังเหตุการณ์การสังหารโหดในเดือนพฤษภาคม ข้าพเจ้าคิดว่านี่เป็นบางสิ่งบางอย่างที่ใหม่ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนที่ประชาชนหายสาบสูญไปเฉยๆ และที่ศพจำนวนมากอันตรธานไปได้

กลับมาในประเด็นแรกเกี่ยวกับเรื่องกองทัพโดยทั่วๆ ไป ก่อนอื่นกองทัพดังเช่นที่เรารู้จักคือกองทัพประจำการของบรรดานายทหารอาชีพที่มีลักษณะ “สถาบันนิยม” (คือรักสถาบันยิ่งชีพ officer corps) ซึ่งได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล และเป็นงานอาชีพชนิดหนึ่งด้วยนั้นเพิ่งจะถูกสร้างขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ที่เอง ทหารอาชีพนี้มีขึ้นมาเพื่อให้แตกต่างอย่างชัดเจนกับตำรวจ จริงๆ แล้วทหารอาชีพเป็นสิ่งประดิษฐ์ของยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังการสร้างทหารประจำการ ก็คือกองทัพจะมีหน้าที่ที่แตกต่างออกไปจากตำรวจโดยสิ้นเชิง กองทัพจะรับผิดชอบต่อการป้องกันภายนอกประเทศจากศัตรูที่มาจากภายนอก ส่วนตำรวจจะรับผิดชอบต่อการรักษากฎหมายและความเป็นระเบียบ และการเชื่องฟังของประชาชนภายในประเทศ ดังนั้นภาระหน้าที่อย่างเป็นทางการของกองทัพสมัยใหม่ในเกือบทุกประเทศคือป้องกันการรุกรานจากภายนอก และหากจำเป็นคือโจมตีศัตรูภายนอกประเทศ ในโลกสมัยใหม่กองทัพเป็นสิ่งที่ถูกเชื่อว่าเป็นหลักประกันความอยู่รอดของรัฐ เป็นหลักประกันเอกราชและความเป็นอิสระของประเทศ

เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าว นั่นคือการสร้างทหารอาชีพผู้ที่จะใช้ชีวิตของเขาในกองทัพอันเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาก่อนในยุคเก่า ผู้สร้างกองทัพสมัยใหม่จำเป็นต้องยอมรับว่าเวลาส่วนใหญ่นั้นกองทัพไม่ได้มีการสู้รบ เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมของทหารหรือสร้างจิต

วิทยาที่ว่าอาหารต้องรบบป้องกันชาติขึ้นมา สถาบันอันสำคัญนี้ก็คือ โรงเรียนทหารที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ ในประเทศไทย โรงเรียนนายร้อยทหารในอินโดนีเซีย แชน-ซีริโนฝรั่งเศส แชนด์เฮิร์สตีในอังกฤษฯลฯ หน้าที่ของโรงเรียนเหล่านี้ ซึ่งต่อมาก็มียุทธศาสตร์สงครามต่างๆ ในระดับสูงขึ้นไป ก็คือการสร้างความสามัคคีอย่างเหนียวแน่นในหมู่นักเรียน สร้างให้พวกเขาเป็นเหล่านายทหารที่อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด และมีความรู้ลึกอย่างแรงต่อความเป็นปึกแผ่นภายในกองทัพ วิธีหนึ่งที่จะทำได้ และเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเข้าใจก็คือ เด็กหนุ่มซึ่งโดยทั่วไปเป็นเด็กชายอายุระหว่าง ๑๘, ๑๙, ๒๐ ปี จะถูกนำออกไปจากสังคมส่วนใหญ่ ถูกแยกตัวออกไปให้อยู่ในค่ายพิเศษ อยู่ในโรงเรียนทหารพิเศษ เพื่อที่จะตัดพวกเขาออกจากสังคมและค่อยๆ ปลุกฝังวินัยและการเชื่อฟังแก่พวกเขาทั้งหลาย หนึ่งในบรรดาสิ่งแรกๆ ที่ผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเรียนรู้ก็คืออย่าถาม เมื่อคุณอยู่ในสนามรบ เมื่อคุณกำลังถูกส่งออกไปต่อสู้กับผู้อื่น และเสียงชีวิตของตนเอง คุณไม่หันไปหาผู้บังคับบัญชาเพียงเพื่อจะพูดว่าเราทำอย่างนี้ทำไมและพรุ่งนี้จะเป็นอย่างไรเป็นต้น จุดเด่นของสถาบันทหารคือการฝึกฝนให้คนปฏิบัติการได้อย่างทันทีทันใด และอย่างเชื่อฟังด้วย ที่สำคัญที่สุดคือ การกระทำในบางอย่างซึ่งโดยหลักการแล้วค่อนข้างจะไร้เหตุผล นั่นคือการเตรียมพร้อมที่จะตายเพื่อประเทศของคุณ และในบางส่วนหนึ่งก็คือสิ่งที่การศึกษาทางการทหารให้แก่น้อง เพื่อที่จะเข้าใจ ถึงจิตวิทยาของทหารเราจะต้องเข้าใจการเริ่มต้นของสิ่งนี้ ในโรงเรียนนายร้อยจปร. และในวิทยาลัยการทหารอื่นๆ จิตวิทยาเช่นนี้ของทหารมาจากการที่แยกเด็กหนุ่มเหล่านั้นออกจากสังคมในช่วงระยะเวลาที่สำคัญของชีวิต เป็นความจริงอีกด้วยว่าในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นายทหาร

สัญญาบัตรในกองทัพประจำการทุกแห่งผูกพันกับความคิดเรื่องชาติ หรือมีความคิดเรื่องชาติมากขึ้นเรื่อย นั่นก็คือว่าผู้ที่นายทหารเหล่านั้นถูกคาดหวังให้รับใช้ได้แก่เพื่อนร่วมชาติของเขานั้นเอง

กองทัพชนิดนี้ซึ่งมีฐานอยู่ที่โรงเรียนนายร้อยเป็นสิ่งที่เพิ่งจะถูกนำเข้ามาในเอเชีย และแอฟริกาเมื่อต้นศตวรรษนี้เอง ซึ่งแน่นอนได้ถูกนำเข้าภายใต้เงื่อนไขของลัทธิจักรวรรดินิยมและลัทธิล่าอาณานิคม ประเทศไทยและอินโดนีเซียตามความเป็นจริงค่อนข้างจะมีข้อยกเว้น ดังที่ข้าพเจ้าจะพยายามอธิบายต่อไป อย่างไรก็ตาม กองทัพเกือบทั้งหมด ถูกสร้างโดยเจ้าอาณานิคมเองตั้งแต่เริ่มแรก และนับแต่วินาทีแรกกองทัพเหล่านั้นก็มีลักษณะที่แตกต่างอย่างมากจากกองทัพที่มีอยู่ในยุโรปมาก่อน ในข้อที่ว่าภาระหน้าที่ของกองทัพในอาณานิคมต่างๆ มิใช่การป้องกันอาณานิคมจากศัตรูภายนอก แต่ทว่ามีหน้าที่ป้องกันรัฐบาลอาณานิคมจากการต่อสู้ของประชาชน นั่นก็คือ ในอาณานิคมนั้นกองทัพมักจะมีลักษณะเป็นแบบกองกำลังตำรวจที่รักษาความสงบภายในประเทศ มิใช่ถูกออกแบบเพื่อป้องกันประเทศจากศัตรูภายนอก ภารกิจของการรักษาจักรวรรดิที่เป็นส่วนทั้งหมดเป็นหน้าที่ของอีกกองทัพหนึ่ง ได้แก่กองทัพที่อยู่ในศูนย์กลางของอาณานิคม นี่จึงหมายความว่าเมื่อเอกราชมาถึงความจริงแล้ว กองทหารเหล่านี้เกือบทั้งหมดขาดองค์ประกอบที่สำคัญบางอย่างของต้นฉบับของทหารในยุโรปและอเมริกาอย่างมาก

ข้อด้อยประการแรกก็คือ ทหารเหล่านั้นมิได้ติดอาวุธของตนเอง กล่าวคือภายในประเทศไม่มีโรงงานผลิตอาวุธ ไม่มีอุตสาหกรรมโลหะ ไม่มีพื้นฐานของอุตสาหกรรมไฮเทคที่จะผลิตอาวุธของตนเองได้ เมื่อเป็นเช่นนี้กองทัพเหล่านั้นจึงตกอยู่ในสภาพที่จำต้องซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จากภายนอกอย่างมากกว่าปกติ จำต้องไปฝึกหัด

ภายนอกประเทศและอื่นๆ อีก ในขณะที่กองทัพ คลาสสิกของยุโรปยืนมาโดยตลอดในการมี ฐานอุตสาหกรรมอาวุธของตนเอง ทำการผลิต อาวุธโดยโรงงานของตนเอง และทำเครื่องแบบ ของตนเอง เป็นต้น นี่เท่ากับเป็นความขัดกัน (Paradox) ที่น่าตกยิ่งของกองทัพในโลกที่สาม ซึ่งโดยทางการแล้วมีไว้เพื่อป้องกันประเทศของ ตนเอง แต่ในหลายๆ กรณีกลับมีลักษณะพึ่งพิง อย่างสูง กระทั่งพรรคการเมือง(ที่ถูกหาว่าอ่อน ปวกเปียก)ยังพึ่งพากายนอกน้อยยิ่งกว่ากองทัพ เสียอีก ตัวอย่างที่ดีประเทศหนึ่งคืออินโดนีเซีย เป็น เวลาถึง ๒๕ ปีแล้วที่ทหารชั้นผู้ใหญ่เกือบทั้ง หมดได้รับการฝึกฝนจากสหรัฐอเมริกา ในหลาย ปีมานี้อาวุธเกือบทั้งหมดของอินโดนีเซียได้รับ จากสหรัฐอเมริกา โดยในช่วงต้น ๆ รับมาจาก สหภาพโซเวียตรัสเซีย

แต่มีโซอินโดนีเซียเพียงประเทศเดียวเท่านั้น ข้าพเจ้าเพิ่งอ่านจากหนังสือพิมพ์เมื่อเช้านี้เองว่า ประเทศไทยจะใช้เงินถึงกว่า ๓ พันล้านเหรียญ สหรัฐอเมริกา เพื่อซื้อเครื่องบินต่อสู้รุ่นใหม่ จากสหรัฐฯ และในความเป็นจริงแม้ประเทศไทย จะมีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตอาวุธเล็กๆ โรงงาน หนึ่ง แต่ส่วนใหญ่ของเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่างๆ ก็ยังคงมาจากประเทศอื่นๆ อยู่ดี

ในช่วงสงครามเย็นนี้เอง บรรดาประเทศ อุตสาหกรรมยักษ์ใหญ่ซึ่งผลิตอาวุธหนักทั้งหลาย เช่น รถถัง เรือดำน้ำ จรวดขีปนาวุธ และเครื่อง บินรบ ด้วยเหตุผลของพวกมันเองพบว่าตน สามารถสร้างอำนาจให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นได้โดยสะดวก ด้วยการขายอาวุธเหล่านั้นและการฝึกอบรมให้ แก่ประเทศในโลกที่สาม พยายามทำให้ประเทศ ในโลกที่สามเข้ามาอยู่ในเขตอิทธิพลของตน ทำเงิน มหาศาลจากการขายอาวุธเหล่านั้น และยังได้ พัฒนาความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับทหารพื้นเมือง เหล่านั้นอีกด้วย(หรือที่เรียกว่ากองทัพแห่งชาติ)

ก็ในช่วงสงครามเย็นนี้เองที่เป็นช่วงเวลาอันสำคัญ ยิ่งต่อบรรดากองทัพพื้นเมือง เพราะเหตุว่ามันนำ ภารกิจที่น่าสนใจอย่างยิ่งมาให้กองทัพในประเทศ โลกที่สาม ในค่ายอเมริกันหรือยุโรปยิ่งน่าสนใจ เป็นพิเศษ เนื่องจากการให้เหตุผลในการติดอาวุธ หนักแก่กองทัพในประเทศโลกที่สามก็คือเพื่อ ป้องกันประเทศจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ทว่าก็มีโซ คอมมิวนิสต์อย่างที่เป็นตัวเป็นตนอยู่ในประเทศ จีนหรือในประเทศสหภาพโซเวียต แต่เป็นคอม- มิวนิสต์ภายในประเทศ เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย, พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย อินโดนีเซีย เป็นต้น แม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์ เหล่านี้จะประกอบไปด้วยคนไทยและคนอินโดนีเซีย แต่ทางการก็จะอธิบายว่าพวกคอมมิวนิสต์เหล่านั้น โดยพื้นฐานเป็นเอเยนต์ของมหาอำนาจภายนอก ด้วยเหตุตั้งนั้น ทางการจึงอธิบายว่าสงครามที่รบ พุ่งกับเพื่อนร่วมชาติในประเทศก็ชอบธรรมเหมือน กับสงครามที่ต่อสู้กับศัตรูภายนอก ดังนั้นในความ รู้สึกเช่นนี้บทบาทของตำรวจและบทบาทของ ทหารจึงถูกนำมารวมกันภายใต้ความชอบธรรม ของการป้องกันภัยคอมมิวนิสต์

ลักษณะดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผล ๒ ประการ ประการแรกคือมีความแตกต่างที่สูงผิดปกติดังนี้ มากระหว่างระดับของอาวุธยุทธโศปกรณ์ทาง ทหารกับปริมาณของการสู้รบที่เป็นจริงในประเทศ โลกที่สามใหญ่ๆ หลายประเทศ ประเทศไทย เป็นตัวอย่างที่ดี ขอให้ท่านทั้งหลายลองถามตัว เองว่าทหารไทยได้ทำการสู้รบในสงครามอะไรบ้าง ในช่วงระยะเวลาประวัติศาสตร์ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา ผมอาจจะผิดแต่คิดว่ามีเพียงครั้งเดียว ครั้งเดียว ที่เป็นสงครามจริงๆ คือสู้รบกับฝรั่งเศสระหว่าง การยึดครองของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ นอกจากจะนับการพ่ายแพ้ในช่วงสั้นๆของยุทธ การทหารไทยกับลาวในกรณีสามหมูบ้านเมื่อไม่กี่ปี ที่ผ่านมาด้วย อาจจะเถียงได้ว่า กองทัพไทยได้

สังหารคนไทยเองมากกว่าการฆ่าคนต่างชาติเสียอีก
เรื่องแบบนี้ก็เกิดกับอินโดนีเซียด้วยเหมือนกัน

อีกเรื่องหนึ่งที่ข้าพเจ้าต้องการจะพูดก่อนที่
จะเข้าไปสู่สถานการณ์ในประเทศไทยและสถานการณ์
ในติมอร์ตะวันออกก็คือ ถ้าภารกิจของทหาร
ที่กำหนดให้กับตัวเอง มีเพียงการป้องกันการแทรก
ซึมโค่นล้มระบอบการปกครอง และการป้องกัน
กองกำลังต่างชาติแล้ว ภารกิจดังกล่าวอาจจะไม่
เป็นการเพียงพอ เมื่อมองจากความสัมพันธ์ระหว่าง
ทหารกับมหาอำนาจภายนอก ที่สำคัญเช่นกับ
สหรัฐอเมริกา ในทศวรรษที่ ๑๙๕๐ อเมริกา
เริ่มให้การสนับสนุนกองทัพ จะพบว่าทหารเริ่ม
อธิบายภารกิจของตนเองว่าเป็นผู้สนับสนุนสิ่งที่
เรียกในสมัยนั้นว่าการพัฒนา ภารกิจใหม่นี้กลายเป็น
ความชอบธรรมในการที่ทหารจะเข้าไปแทรก
แซงอย่างกว้างขวางในชีวิตทางการเมืองของประเทศ
เนื่องจากมีการกล่าวกันว่า มีเพียงทหารเท่านั้นที่
จะรับประกันความมั่นคงซึ่งจะอำนวยความสะดวก
ประเทศได้อย่างรวดเร็ว การพัฒนาคือข้ออ้างที่
สำคัญมากที่ทำให้ประชาชนอดทนต่อการเกิดขึ้น
เป็น ครั้งแรกของระบอบเผด็จการทหารหลัง
สงครามโลกครั้งที่ ๒ ข้ออ้างอันนี้จริงๆ แล้วหา
ได้เป็นสิ่งที่ผิดโดยสิ้นเชิงไม่ ถ้าท่านทั้งหลาย
มองไปที่จุดเริ่มต้นของการพัฒนาของเศรษฐกิจไทย
ในทิศทางซึ่งเรารู้จักในปัจจุบัน หรือในกรณีของ
อินโดนีเซียถ้าเรามองไปที่พัฒนาการของเศรษฐกิจ
อินโดนีเซีย ในกรณีของไทยไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการ
พัฒนาเริ่มต้นภายใต้รัฐบาลเผด็จการของจอมพล
สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และในอินโดนีเซียการพัฒนา
เริ่มต้นภายใต้รัฐบาลเผด็จการของพลเอกซูฮาร์โต
แต่ที่น่าตกใจในสถานการณ์ดังกล่าวก็คือ เป็นเพราะ
ความสำเร็จอย่างยิ่งของทหารในการสร้างให้เกิด
การพัฒนาขึ้นนั้น ในที่สุดก็ได้ก่อให้เกิดประชา
สังคม (Civil Society) ที่สลับซับซ้อนขึ้นมา และ
ไม่ช้าก็เร็วประชาสังคมนี้ก็จะหันมาต่อต้านทหาร

โดยกล่าวว่า “เราไม่ต้องการท่านอีกต่อไปแล้ว
เราจะไม่อดกลั้นต่อการแทรกแซงทางการเมือง
แบบที่ท่านได้ทำมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน
อีกต่อไปแล้ว” ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้อง
เข้าใจว่ามีความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีอยู่ ซึ่งการ
กระทำของทหารเอง บ่อยครั้งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิด
พลังทางสังคมที่ท้ายที่สุดแล้วจะกลับมาต่อต้าน
ทหารเอง

ตอนนี้ขอให้ข้าพเจ้ากลับไปสู่เหตุการณ์
เมื่อเดือนพฤษภาคมที่แล้วที่กรุงเทพฯ อย่างสั้น ๆ
จะขอกล่าวอย่างสั้น ๆ เนื่องจากพวกท่านทั้งหลาย
รู้เกี่ยวกับเหตุการณ์นี้มากกว่าข้าพเจ้า ประการ
แรกเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องรู้ว่า แม้ประเทศไทยไม่
เคยตกเป็นอาณานิคมมาก่อนก็ตาม แต่กองทัพ
ไทยก็เช่นกันที่ก่อตั้งขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่แล้ว
ต่อต้านคริสต์ศตวรรษนี้โดยมีจุดหมายพื้นฐานอยู่ที่
ภายในประเทศและปัญหาในประเทศ นั่นก็คือ
หากท่านทั้งหลายลองคิดย้อนกลับไปยังสมัย
รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ทั้งสองพระองค์ไม่ได้
ตั้งพระทัยที่จะทำการสู้รบอย่างจริงจังกับฝรั่งเศส
หรืออังกฤษ หรือกับเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดในพม่า
และอินโดจีนแต่อย่างใดเลย เป้าประสงค์หลักของ
กองทัพก็คือการทำให้รัฐแข็งแกร่งในการเผชิญ
หน้ากับการต่อสู้แข่งขันจากภายในต่างหาก

นับแต่แรกเริ่มแล้วที่กองทัพไม่ได้ตั้งใจที่
จะสู้รบกับศัตรูภายนอก แต่กองทัพได้พัฒนาขึ้น
เป็นสถาบันในช่วง ๓๐ ปีแรกของคริสต์ศตวรรษที่
๒๐ นี้ เนื่องจากการฝึกฝนเป็นพิเศษที่ทหารได้
รับและการตอกย้ำเป็นพิเศษในเรื่องของวินัย
สถาบันกองทัพจึงมีความสามัคคีที่หน่วยงาน
พลเรือนใดๆ ไม่อาจเทียบได้ ความแน่นเหนียวอัน
นี้ทำให้กองทัพอยู่ในบทบาทนำในปลายทศวรรษ
ที่ ๑๙๓๐ และต้นทศวรรษที่ ๑๙๔๐ ได้ เมื่อ
ประเทศไทยมิได้มีสถาบันพระมหากษัตริย์ปกครอง
เหตุผลอีกข้อหนึ่งที่ว่าทำไม ทหารสามารถที่จะ

มีบทบาทอันทรงอำนาจเช่นนั้นได้ ก็คือการที่สังคมไทยโดยส่วนรวมในขณะนั้นยังเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่จำนวนมากมายของไทยยังทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม ประเทศไทยยังคงเป็นสังคมที่ไม่ได้ถูกทำให้เป็นสังคมเมืองยกเว้นกรุงเทพฯ ทว่าระหว่างช่วงระยะเวลาของสงครามเวียดนาม เมื่อสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาลงทุนอย่างมหาศาลในประเทศไทย ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infra- Structure) ในฐานทัพ ถนน และสิ่งอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก และจากผลที่การท่องเที่ยวได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างมากกว่าปกติ ซึ่งเริ่มต้นจริงๆ ในทศวรรษที่ ๑๙๖๐ เมื่อประชาชนทั่วโลกรู้สึกว่าเป็นไปได้ที่จะใช้เวลาวันหยุดพักผ่อนในสถานที่ที่ไกลออกไปเป็นพันๆ ไมล์ ทั้งหมดนี้เริ่มต้นพร้อมกันกับการรุ่งเรืองขึ้นของทุนนิยมญี่ปุ่น ที่จะก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล นี่เป็นประสบการณ์ของไทยในรอบสามสิบปีที่ผ่านมา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่นี้ เริ่มต้นภายใต้ยุคจอมพลสฤษดิ์ เขาได้สร้างกรุงเทพมหานครอันใหญ่โตขึ้น สร้างภาคเอกชนชนชั้นกลางที่ใหญ่โตอย่างผิดปกติ-ถ้าเราสามารถเรียกมันว่า “ชนชั้นกลาง” ได้ เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาสูง และมีการผสมกลมกลืนสูง เมื่อคำนึงถึงว่าชนชั้นกลางเหล่านี้ได้กลายเป็นไทยอย่างเต็มตัว ขณะที่ ในทศวรรษที่ ๑๙๓๐ ชนชั้นกลางเล็กๆ ที่มีอยู่เป็นคนเชื้อชาติจีนและมีสำนึกในความเป็นจีนของตนอย่างมาก

จากนี้ไปการขยายตัวของชนชั้นกลางออกไปนอกกรุงเทพฯ เป็นเรื่องสำคัญอย่างมาก สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการประวัติในเดือนพฤษภาคมที่แล้วก็คือ เป็นครั้งแรกที่การประท้วงคัดค้านรัฐบาลของพลเอกสฤษดิ์ดา ปรากฏขึ้นไม่เพียงแต่ในเมืองที่มีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ เช่นในเชียงใหม่เท่านั้น แต่ได้ปรากฏในเมืองอื่นๆ ดังเช่นภูเก็ต

และที่อื่นๆ อย่างขนาดใหญ่อีกด้วย สิ่งนี้ใช้เวลา ๑๐ หรือ ๑๕ ปีที่ผ่านมา ชนชั้นกลางได้กลายเป็นกลุ่มทางสังคมระดับชาติ แทนที่จะเป็นเพียงแค่มูลนิธิคนในกรุงเทพฯ เท่านั้น

ถ้าท่านเดินทางไปทั่วประเทศไทยในทุกวันนี้ สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งในเมืองขนาดเล็กหรือขนาดกลางคือลองถามตัวท่านเองว่าดีอะไรในเมืองนั้นที่ประทับใจท่านที่สุด หากเป็นเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้วที่แน่ๆ ก็คือต้องเป็นศาลากลาง (จังหวัดหรือที่ว่าการอำเภอ) ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างของรัฐบาล แต่ในปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวค่อนข้างจะไร้ความสำคัญ ศาลากลางของรัฐบาลได้ถูกชมโดยสิ้นเชิงจากอาคารธนาคารราวครึ่งโหลซึ่งดูหรูหราจากภายนอก ทั้งนี้ยังไม่รวมโรงแรมอีกเป็นจำนวนมากด้วย

ถ้าหากสงครามเย็นยังคงดำเนินอยู่ต่อไป และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยรวมทั้งพันธมิตรยังคงปฏิบัติการอยู่ ชนชั้นกลางโดยส่วนทั้งหมดก็จะบอกกับตัวเองว่า “จะว่าไปแล้วเราไม่ชอบการครอบงำของทหาร แต่ในอีกด้านหนึ่งจำเป็นอย่างไรที่เราต้องมีพวกทหารเอาไว้ มิฉะนั้นพวกคอมมิวนิสต์ก็จะทำให้ประเทศกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไป นั่นแหละมันจะเป็นอันตรายจริงๆ”

ทว่าในปลายทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยล่มสลายลง ความชอบธรรมในการครอบงำโดยทหารก็เริ่มที่จะล้าสมัยมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่มีใครเชื่อเรื่องนี้อีกต่อไป ที่สำคัญกว่านี้ก็คือ บทบาทของรัฐสภาไทยเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากรัฐสภาเป็นสถาบันเดียวที่ยอมให้มีการกระจายอำนาจออกจากกรุงเทพฯ สู่ส่วนต่างๆ ของประเทศ ทั้งนี้เพราะรัฐสภานั้นมาจากการเลือกตั้ง นั่นก็คือคุณไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรุงเทพฯ ชั่วชีวิตถึงจะได้เป็นนายกรัฐมนตรี เดียวนี้ถ้าคุณมาจากโคราชหรือมาจากนครศรีธรรมราชอาจจะ

ช่วยคุณมากกว่าเสียอีก สิ่งที่รัฐสภาทำก็คือเปิดช่องทางสู่อำนาจระดับชาติให้แก่ชนชั้นกลาง ซึ่งไม่ใช่คนอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น แต่รวมถึงชนชั้นกลางในต่างจังหวัดอีกด้วย ข้าพเจ้าได้เสนอไว้ในที่อื่นแล้วว่าหนึ่งในบรรดาสัญญาณอย่างดีของการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเติบโตของรัฐสภาและพรรคการเมืองในประเทศไทย ก็คือการปรากฏตัวของมือสังหารทางการเมืองชนิดใหม่ (มือปืน) ในทศวรรษ ๑๙๔๐ ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้เสนอว่าสิ่งหนึ่งที่ประหลาดมากในทศวรรษ ๑๙๔๐ ก็คือ เป็นครั้งแรกที่มือปืนรับจ้างฆ่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ส.ส.) และคนซึ่งเป็นผู้จ้างมือปืน ก็คือคนที่ต้องการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั่นเอง เรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่เราว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่ที่บังในรัฐสภาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับการใช้เงินเป็นจำนวนล้านบาทที่จะได้แก่ผู้อื่นมา นี่เป็นการเปลี่ยนผ่านที่ไม่ธรรมดา*

แต่ภายใต้เงื่อนไขที่คนมีเงินเป็นจำนวนมากกำลังมีความตั้งใจที่จะจ่ายเงินเป็นจำนวนล้านบาทเพื่อที่จะได้รับการเลือกตั้งหรือใช้เงินเป็นจำนวนล้านบาทเพื่อที่จะสังหารซึ่งกันและกัน สถานการณ์ที่ตามมาก็คือการดำรงอยู่ของกลุ่มทางสังคมที่ทรงอำนาจในสังคม ซึ่งจะไม่มีชนชั้นธรรมกับการครอบงำของทหารในชีวิตทางการเมืองอีกต่อไป ความหมายในข้อนี้ก็คือ เมื่อเทียบกับ ๓๐ ปีที่แล้ว ในปัจจุบันเป็นไปไม่ได้อีกแล้วที่กองทัพจะถือว่าตัวเองเป็นสถาบันที่ก้าวหน้าที่สุดในประเทศไทย และเป็นหัวหอกของการพัฒนา เป็นเรื่องประหลาดที่ความสำเร็จของกองทัพในการทำให้กระบวนการพัฒนาเริ่มต้นได้ซึ่งในปัจจุบันได้สร้างให้เกิดกลุ่มทางสังคม หรือชนชั้นกลาง

ซึ่งรู้สึกว่าเป็นหัวหอกของการพัฒนา และรู้สึกว่ากองทัพในปัจจุบันเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่ล้าหลังหรือสิ่งที่ล้าสมัย นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่ใครต่อใคร แม้แต่กองทัพเองก็ไม่ได้คิดว่าตัวเอง จำเป็นต้องเป็นกองหน้าของอนาคต หากแต่คิดว่าเป็นเพียงผู้พิทักษ์แผ่นดินเท่านั้น สิ่งนี้ได้บ่อนทำลายความเชื่อมั่นของทหารที่มีต่อภารกิจของตนเอง จึงไม่น่าประหลาดใจเลยว่ในทศวรรษที่ ๑๙๔๐ มีการรัฐประหารที่ล้มเหลวสองครั้งที่สำคัญยิ่ง จริง ๆ แล้วไม่ใช่ธรรมเนียมของทหารที่จะทำรัฐประหารล้มเหลว การรัฐประหารที่ล้มเหลวในทั้งสองกรณีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากวิธีการสร้างมติดมหาชนขึ้นในตอนนั้น ความล้มเหลวในการทำรัฐประหารยังหมายความว่าความมั่นใจของทหารว่าจะสามารถเข้ายึดครองประเทศโดยส่วนทั้งหมดได้ถดถอยลง

ความเห็นสองประการสุดท้ายต่อสถานการณ์ในประเทศไทยก่อนที่ข้าพเจ้าจะกลับไปสู่เรื่องติมอร์ตะวันออกได้แก่ ประการแรกกองทัพอยู่ในสถานะที่ไม่ปกติอย่างยิ่ง ถ้าท่านทั้งหลายย้อนไปกล่าวกับทหารเมื่อ ๓๕ ปีที่แล้วว่าพวกเขาเป็นผู้ทำลายเศรษฐกิจ ทหารเหล่านั้นจะไม่เข้าใจว่าท่านกำลังพูดเรื่องอะไร ปัจจุบันเมื่อเศรษฐกิจไทยผูกติดกับเศรษฐกิจโลก การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจการส่งออกอย่างใกล้ชิด สิ่งที่ทหารกระทำได้เช่นเมื่อพฤษภาคมที่แล้วสามารถส่งผลการทำลายความไว้วางใจของนักลงทุนอย่างรุนแรง และต่อจำนวนของนักท่องเที่ยวมากมายที่จะเดินทางเข้ามาเป็นต้น ดังนั้นในปัจจุบันกองทัพอยู่ในฐานะที่หากไม่ระมัดระวังให้มากแล้ว ก็สามารรถจะถูกเข้าใจโดยประชาชนว่าเป็นอันตรายต่อประเทศชาติได้ แม้ภาระหน้าที่อย่างเป็นทางการ

* Benedict Anderson, "Murder and Progress in Modern Siam," *New Left Review* No.81 (May/June 1990), pp.33-48.

การของทหารก็คือการป้องกันประเทศก็ตาม นี่เป็นบางสิ่งบางอย่างที่ค่อนข้างใหม่ที่เดียว

ประการที่สอง ค่อนข้างจะแจ่มชัดว่าอำนาจของระบบข่าวสารข้อมูลและระบบนานาชาติได้เพิ่มความกดดันต่อทหารมากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อจอมพล. พิบูลสงครามทำรัฐประหารในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ โลกภายนอกไม่ได้ให้ความสนใจแต่อย่างใด ไม่มีความสนใจและไม่มีเครื่องมือสื่อสารใดๆที่จะนำข่าวสารออกไปสู่โลกภายนอก ปัจจุบัน CNN อยู่ที่นี่ตลอดเวลาและกำลังส่งข่าวสารผ่านดาวเทียมออกไปทั่วโลก จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้สำหรับเหตุการณ์นองเลือดหรือร้ายแรงใดๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยไม่ปรากฏออกไปทั่วโลกอย่างทันทีทันใด นั่นก็คือภาพพจน์ของประเทศจะถูกทำลายไปด้วยพร้อมกับการรัฐประหาร ในขณะที่การรัฐประหารเมื่อ ๓๐ หรือ ๔๐ ปีที่แล้วมิได้ทำลายภาพพจน์อันนี้ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้อีกต่อไปที่จะมีปฏิบัติการที่เก็บไว้เป็นความลับได้ พวกเขาไม่สามารถปกปิดมันจากโลกภายนอกได้ ความจริงอีกเรื่องก็คือสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันเริ่มที่จะเป็นประเด็นที่ถาวรในวาระการประชุมทางสากล คงยังไม่เลิกไปง่ายๆ มีองค์กรเป็นจำนวนร้อยทั่วโลกที่ติดตามดูด้วยเครื่องโทรสาร และเครื่องถ่ายเอกสาร ภารกิจประจำของพวกเขาคือการติดตามข่าว ทำการประท้วง และสร้างความลำบากให้แก่พวกเขาทำลายสิทธิมนุษยชน ในสภาพเช่นนี้กองทัพเผชิญหน้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างสิ้นเชิง เมื่อเทียบกับเมื่อสามสิบปีที่แล้ว พวกเขาเผชิญหน้ากับกองทัพข่าวสารอันมหาศาล ซึ่งไม่เพียงอยู่ภายในประเทศ หากแต่ยังอยู่ภายนอกประเทศอีกด้วย

ความเห็นสุดท้ายที่ข้าพเจ้าใคร่จะเสนอคือสิ่งที่ไม่ปกติเกี่ยวกับบทบาทของทหารในประเทศไทย ได้แก่การที่ทหารไทยไม่สามารถบรรลุถึงตำแหน่งสูงสุดได้ ทั้งนี้เพราะพระมหากษัตริย์ต่างหากที่ทรงสถานะนั้น ในแง่นี้สถาบันพระ

มหากษัตริย์มีความสำคัญอย่างมาก และจะสามารถเห็นได้ชัดเจนหากนำไปเปรียบเทียบกับอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นสาธารณรัฐ หากสามารถมีประธานาธิบดีได้ ก็เป็นไปได้ที่จะมีประธานาธิบดีตลอดชีวิตได้เหมือนกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ซูฮาร์โตมีความตั้งใจที่จะเป็น ท่านไม่สามารถเป็นประธานาธิบดีตลอดชีวิตได้ในประเทศไทยเพราะมีสถาบันที่อยู่สูงกว่า ถ้าท่านมิได้เป็นสมาชิกของราชวงศ์ที่ปกครอง คือพระราชวงศ์จักรี ท่านก็ไม่สามารถครองฐานะนั้น นี่หมายความว่ามิอำนาจที่เป็นสัญลักษณ์ชนิดหนึ่งซึ่งทหารไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่สามารถจะมีได้ กองทัพไม่สามารถเป็นตัวแทนของประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ หรือพยายามจะอ้างว่าสามารถเป็นตัวแทนของประเทศได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากมีสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่เหนือและอยู่ข้างหลังพวกเขาตลอดเวลา ท่านทั้งหลายสามารถเห็นสิ่งนี้ได้อย่างชัดเจนที่สุดจากวิธีการแก้ไขหรือยุติความขัดแย้งเมื่อเดือนพฤษภาคม ถ้อยคำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงดำรงอยู่หรือไม่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ปัญหาดังกล่าวจะยุติลงได้อย่างไร พระมหากษัตริย์ทรงให้ทางออกแก่กองทัพให้สามารถถอนตัวออกมาได้โดยไม่เสียหน้ามากนัก ซึ่งเป็นทางออกที่ยากมากหากอยู่ในเงื่อนไขของประเทศ สาธารณรัฐ

นี่ไม่ได้หมายความว่าทหารจะไม่พยายามอีกครั้ง สิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังเสนอในที่นี้ก็คือ ทหารเองนั่นแหละที่ เป็นผู้ช่วยสร้างสถาบันต่างๆ กลุ่มทางสังคมต่างๆ ที่ทำให้บทบาทต่อไปในการเมืองของทหารเป็นไปได้ยากขึ้น ผู้ที่อยู่ในฝ่ายนี้คือสถาบันพระมหากษัตริย์ สื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ และกระแสของข้อมูลข่าวสารที่ไหลเข้ามาและออกไปจากประเทศอยู่ตลอดเวลา

มาถึงตอนนี้ข้าพเจ้าจะย้ายไปพูดเรื่องติมอร์ตะวันออก วิธีที่ดีที่สุดที่จะพูดเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออกก็คือ พูดถึงลักษณะพิเศษของทหาร

อินโดนีเซียก่อน ต่อจากนั้นจึงกลับมาที่เรื่องของ ดิมอร์ตะวันออกเอง

ทหารอินโดนีเซียมีประวัติที่แปลกน่าสนใจอย่างมาก ไม่ค่อยเหมือนกับทหารส่วนมากที่เราอ่านจากหน้าหนังสือพิมพ์ ในประการแรก ทหารอินโดนีเซียเป็นหนึ่งในกลุ่มทหารจำนวนน้อยในโลก ที่มีได้ถูกก่อตั้งโดยมหาอำนาจตะวันตก แต่ทว่าได้รับการจัดตั้งจากญี่ปุ่น นอกจากอินโดนีเซียแล้วก็มีทหารพม่าและทหารเกาหลีเท่านั้นที่มีกำเนิดเหมือนกัน จึงไม่น่าประหลาดใจเลยว่า ทหารพม่า ทหารเกาหลี และทหารอินโดนีเซียจะมีชื่อเสียงในด้านความทารุณโหดร้ายยิ่ง แม้อนบรรดากองทหารเหล่านั้นไม่ได้ถูกจัดตั้งโดยญี่ปุ่นที่เรารู้จักในปัจจุบัน หากถูกจัดตั้งระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยเผด็จการทหารฟาสซิสต์ในญี่ปุ่นเอง ได้รับการอบรมและรับเอาวินัยขนานแท้ในการจัดระเบียบกองทัพตามแบบของญี่ปุ่นโดยแท้ นั่นเป็นลักษณะเด่นที่แตกต่างประการหนึ่งของทหารอินโดนีเซีย ซูฮาร์โตได้รับการอบรมโดยญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ครั้งนั้นเป็นประสบการณ์ทางทหารจริงๆ ครั้งแรกของเขา

ประการที่สอง ซึ่งก็ผิดปกตวิสัยอีกเช่นกัน กล่าวคือ ทหารอินโดนีเซียนั้นจริงๆ แล้วสู้รบเพื่อเอกราชของประเทศ ประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สามารถพูดได้ว่าทหารต่อสู้เพื่อเอกราชนั้นมีจำนวนน้อยมาก บางทีจะไม่เกินไปกว่าโหลหนึ่ง ทหารอินโดนีเซียสู้รบเป็นเวลา ๔ ปี ด้วยความสำเร็จบ้าง และความกล้าหาญตามสมควรเพื่อต่อต้านการกลับเข้ามาอีกครั้งของเจ้าอาณานิคมฮอลันดา ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๔๙ ตามสายตาของทหารอินโดนีเซียเอง พวกเขาคือกองทัพที่สู้รบจริงๆ และช่วยสร้างให้เกิดเอกราชขึ้นหรือไม่ก็ช่วยทำให้เอกราชนั้นเป็นจริงได้ ดังนั้นทหารอินโดนีเซียจึงมองภาพตนเองในฐานะเป็นพลังรักชาติ (Patriotic Force) ซึ่งทำนได้ยืนอย่าง

ชัดเจนจากการแสดงความเห็นของนายพลแห่งหน่วยสืบราชการลับ (ในวีดีทัศน์) เดียวนี้เขายังคงอยู่ในโลกแห่งแดนสนธยาที่ว่า “กองทัพนี้ต่อสู้จริงๆ เพื่อเสรีภาพของประเทศ”

สิ่งที่น่าตลกประการสุดท้ายเกี่ยวกับทหารอินโดนีเซียก็คือ พวกเขาเริ่มต้นในฐานะที่เป็นกองโจร นี่ก็เป็นสิ่งผิดปกตวิสัยอีกประการหนึ่ง หมายความว่าทหารอินโดนีเซียนั้นมีฐานมวลชนที่แข็งแกร่งเป็นอย่างมาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะแตกแยกอยู่ด้วย กองทัพอินโดนีเซียมิได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาโดยผ่านทางสถาบันการศึกษาทางทหารเช่นโรงเรียนนายร้อย แต่ถูกจัดตั้งโดยประชาชนกลุ่มต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นนายทหารอย่างซูฮาร์โตจึงได้รับตำแหน่งหน้าที่ของเขาโดยการเลือกตั้งจากทหารรุ่นรองลงไป นั่นเป็นสิ่งที่น่าแปลกประหลาดอย่างมาก ท่านจะไม่พบลักษณะเช่นนี้ในกองทัพอาซีพสมัยใหม่ปกติที่ไหน ซึ่งผู้บังคับบัญชาไม่มีวันมาจากการเลือกตั้งโดยลูกน้องของตัวเอง แต่ทว่าอินโดนีเซียในยุคต้นมีลักษณะเป็นเช่นนั้น โรงเรียนนายร้อยทหารของอินโดนีเซียยังมีได้ถูกจัดตั้งขึ้นจนกระทั่ง ๑๐ ปี หลังจากได้รับเอกราช แต่ก็ไม่เป็นปัญหาเพราะมีคนเป็นจำนวนมากซึ่งผ่านการสู้รบในสงครามปฏิวัติกับฮอลันดา ทำให้มีทหารทั้งพลและนายเกิดขึ้นไม่น้อย การมีนายทหารสัญญาบัตร(จากโรงเรียนนายร้อย)จึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญเร่งด่วนในตอนนั้น โรงเรียนนายร้อยทหารจึงเกิดขึ้นหลังจากได้รับเอกราชแล้วเป็นเวลานาน นั่นหมายความว่าอินโดนีเซียนั้นมีปัญหาภายในจำนวนมาก ทหารอินโดนีเซียเพิ่งจะเริ่มต้นการเป็นทหารอาซีพประมาณ ๑๕ ปีหรือกว่านั้นไม่กี่ปีมานี้เอง

กว่าอินโดนีเซียจะได้รับเอกราช ประเทศอันมหิมานี้ได้ผ่านการยึดครองของญี่ปุ่น ได้ผ่านการต่อสู้เพื่อเอกราชอย่างขมขื่น อินโดนีเซียอ่อนแอ ยากจน กองทัพในฐานะทหารอาซีพนั้ล้าหลัง

เป็นอย่างมาก และด้วยเหตุฉะนั้นจึงไม่มีทางเลือกอื่นสำหรับอินโดนีเซียนอกจากจัดตั้งรัฐบาลเสรีนิยมภายใต้รัฐธรรมนูญ ระบอบเผด็จการทหารนั้นเป็นไปไม่ได้ เผด็จการฝ่ายขวาก็เป็นไปไม่ได้ และระบอบกษัตริย์ก็เป็นไปไม่ได้เช่นกัน ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับไทย ในอินโดนีเซียระบอบการปกครองโดยรัฐธรรมนูญเสรีนิยมมาก่อนเผด็จการทหาร ในขณะที่ในประเทศไทยระบอบการปกครองแบบเผด็จการจะมาก่อนประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญหรือเสรีนิยม

ระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมในอินโดนีเซียพังทลายลงเมื่อสิ้นสุดทศวรรษที่ ๑๙๕๐ เหตุผลประการหนึ่งของการพังทลายดังกล่าวก็คือการที่ทหารเริ่มมีการจัดตั้งแบบรวมศูนย์ โดยความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตที่ให้กับกองทัพเรือและกองทัพอากาศ และสหรัฐอเมริกาซึ่งให้แก่กองทัพบก ทหารอินโดนีเซียเริ่มต้นมีการฝึกอบรมแบบทหารอาชีพและเริ่มต้นมองตัวเองในฐานะผู้พิทักษ์ปกป้องเอกภาพของรัฐจากพวกแบ่งแยกดินแดนหรือจากกบฏในส่วนต่างๆ ของประเทศอินโดนีเซียอันใหญ่โต

ประการสุดท้าย ต้องระลึกไว้ด้วยว่าผลประการหนึ่งของการพังทลายของประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญในอินโดนีเซียก็คือการยึดหรือการเวนคืนสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจของฮอลันดาเข้ามาเป็นของรัฐ เดิมฮอลันดานั้นมีจักรวรรดิทางเศรษฐกิจที่ใหญ่โตและยังเอาตัวรอดมาได้หลังการประกาศเอกราชของอินโดนีเซีย

ในปลายทศวรรษ ๑๙๕๐ วิสาหกิจทั้งหมดของฮอลันดาถูกโอนเป็นของรัฐ นี่หมายความว่าภาคเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าได้ตกไปอยู่ในกำมือของทหาร ดังนั้นนับจากกลางทศวรรษ ๑๙๕๐ เป็นต้นมาทหารเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับธุรกิจอย่างลึกซึ้งอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

ปัจจัยสุดท้ายในที่นี่ก็คือ ในขณะที่

เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (C.P.I.) เติบโตเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกนอกค่ายคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียมีสมาชิกถึง ๓ ล้านคน เป็นอย่างน้อย และมีมวลชนเกือบ ๒๐ ล้านคน ที่สัมพันธ์อยู่กับพรรคฯในรูปแบบและวิธีการต่างๆ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียและมวลชนดังกล่าวอาจถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของประชาสังคม (Civil Society) ที่เผชิญหน้าทหาร พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียและมวลชนเป็นตัวแทนของประชาสังคมซึ่งทำให้ทหารตื่นตระหนกอย่างยิ่ง การต่อสู้ของทั้งสองฝ่ายมาถึงจุดสูงสุดในเหตุการณ์เมื่อปี ๑๙๖๕ เมื่อนายทหารระดับกลางกลุ่มหนึ่งได้สังหารนายพลทหาร ๖ คน และเข้ายึดอำนาจในกรุงจาการ์ดำเป็นเวลาหนึ่งวันก่อนที่จะถูกโค่นลงโดยนายพลซูฮาร์โตซึ่งต่อมาได้ขึ้นเป็นผู้บังคับบัญชาฝ่ายเสนาธิการของกองทัพ ต่อจากการรัฐประหารที่ล้มเหลวนี้คือการขึ้นสู่อำนาจของซูฮาร์โต โดยการอ้างอย่างได้ผลว่าการรัฐประหารครั้งนั้นเป็นความรับผิดชอบของพรรคคอมมิวนิสต์ และในช่วง ค.ศ. ๑๙๖๕-๑๙๖๖ ประชาชนฝ่ายซ้ายของอินโดนีเซียกว่าครึ่งล้านคนได้ถูกสังหารโดยทหารและพันธมิตรที่เป็นพลเรือนของทหาร รวมทั้งประชาชนจำนวนหลายแสนคนถูกจับขังคุกเป็นเวลาหลายปีโดยปราศจากการพิจารณาคดี เขาเหล่านั้นเป็นจำนวนมากถูกทรมานและหายสาบสูญไป

จากเหตุการณ์นี้นำมาสู่ระบอบการปกครองของทหารซึ่งอยู่มานับจากนั้นจนกระทั่งปัจจุบัน เหตุผลสำคัญที่สุดที่ระบอบนี้สามารถดำรงอยู่ได้ ก็คือการที่ซูฮาร์โตตัดสินใจว่า เขาจะสามารถอยู่รอดได้ถ้าเขาทำให้การพัฒนาเป็นความสำคัญอันดับแรกสุด และจากการที่เขาได้สังหารพวกคอมมิวนิสต์ไปเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็วและอย่างง่ายดาย ในขณะที่สหรัฐอเมริกากำลัง

จะพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีน สหรัฐฯจึงเป็นหนี้บุญคุณซูฮาร์โตอย่างมาก ความช่วยเหลือในทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ๆ จึงหลั่งไหลเข้าสู่อินโดนีเซีย นับจากทศวรรษ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา ทรัพยากรเหล่านี้ ซึ่งปัจจุบันมาจากญี่ปุ่นและยุโรปด้วยได้ถูกผนวกเข้ากับเงินที่ได้จากการค้าน้ำมันเป็นจำนวนมหาศาลหลัง ค.ศ. ๑๙๗๓ ทั้งนี้อินโดนีเซียเป็นแหล่งผลิตน้ำมันรายใหญ่และมีส่วนร่วมในการขึ้นราคาน้ำมันครั้งใหญ่ของโอเปคในปลายปี ๑๙๗๓ ด้วย

ผลของพัฒนาการอันนี้ก็คือมีบางอย่างที่ดูเหมือนกับที่เกิดขึ้นในประเทศไทย แต่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน นั่นก็คืออินโดนีเซียกำลังก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่เช่นเดียวกันถึงจะไปได้ไม่รวดเร็วเท่าประเทศไทย แต่ก็ดำเนินไปในทิศทางนี้อย่างแน่นอน ขณะนี้อินโดนีเซียมีชนชั้นกลางขนาดใหญ่แล้ว แม้ว่าจะไม่มีขนาดใหญ่โตเท่ากับของไทยและดูจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ตาม ทว่าเป็นที่ชัดเจนว่า ในฐานะที่เป็นกลุ่มทางสังคม ชนชั้นกลางในปัจจุบันดำรงอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ของอินโดนีเซียหลายเมืองซึ่งไม่ปรากฏเมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว แน่แน่นอนว่าในกลุ่มคนกลุ่มนี้ท่านจะได้พบอีกครั้งหนึ่งถึงความเห็นที่คงเส้นคงวาในการเป็นปฏิปักษ์ต่อระบบที่จริงๆ แล้วคือเผด็จการ แต่ทหารตอบกลับด้วยคำพูดที่ว่า “เราไม่เหมือนกับทหารในประเทศอื่นๆ เราคือผู้ที่สถาปนาเอกราชให้ประเทศนี้ เราคือผู้เดียวที่ป้องกันรักษาประเทศให้พ้นจากคอมมิวนิสต์ เราคือผู้ที่ทำให้การพัฒนาเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และจะเป็นไปได้ก็โดยการที่เราเป็นเผด็จการ ท่านทั้งหลายควรจะรู้สึกขอบคุณเรา ท่านทั้งหลายควรเชื่อฟังเรา” ดังนั้นสำหรับคนเป็นจำนวนมากฐานะความชอบธรรมของทหารอินโดนีเซีย จึงแข็งแกร่งกว่าของทหารไทย แม้ว่าทหารอินโดนีเซียโหดร้ายกว่ามาก และได้

สังหารประชาชน ไปเป็นจำนวนแสนๆ ก็ตาม

ประเด็นสุดท้ายคือติมอร์ตะวันออก ท่านคงจำได้ภายหลังการพังทลายของเผด็จการซาลาซาริสต์ (Salazarist) ในโปรตุเกส เมื่อเดือนเมษายน ๑๙๗๔ นั่นก็คือจักรวรรดิได้สลายตัวไปอย่างรวดเร็ว ทหารฝ่ายซ้ายและทหารเรือซึ่งยึดอำนาจใน ค.ศ. ๑๙๗๔-๑๙๗๕ ตั้งใจเด็ดเดี่ยวที่จะสลายจักรวรรดินี้ แองโกล่า, เคปเวอร์ดี(Cape verdi), โมแซมบิก, ซานโตเม(San Tome) ทั้งหมดได้รับเอกราชอย่างรวดเร็ว อาณานิคมเดียวที่ไม่ได้รับเอกราชคือติมอร์ตะวันออก ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากติมอร์ตะวันออกอยู่ห่างไกลออกไปที่สุดในบรรดาอาณานิคมทั้งหลาย คืออยู่ปลายสุดของอินโดนีเซียซึ่งถัดไปคือออสเตรเลีย และแม้ว่าติมอร์ตะวันออกจะอยู่ภายใต้การปกครองของโปรตุเกสมาตั้งแต่สมัยของพระนเรศวรในศตวรรษที่ ๑๖ แล้วก็ตาม แต่มีการกล่าวว่าดินแดนนี้เล็กเกินไป มีประชากรน้อยเกินไป ไม่อาจแยกตัวออกไปเป็นประเทศได้ ทว่าข้าพเจ้าได้เขียนสถิติไว้บนกระดานซึ่งแสดงให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วติมอร์ตะวันออกมีสภาพที่ดีกว่ามาก มีความมั่นคงมีหลักมีฐานมากกว่าอาณานิคมของโปรตุเกสบางแห่งซึ่งปัจจุบันมีที่นั่งอยู่ในสหประชาชาติเสียอีก

การล่มสลายของการปกครองของโปรตุเกสในติมอร์ตะวันออกเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่ดีอย่างยิ่งสำหรับชาวติมอร์ตะวันออก การล่มสลายนี้เกิดขึ้นใน ปี ค.ศ. ๑๙๗๔ เป็นเวลาที่สหรัฐอเมริกาจะสูญเสียดินอินโดจีน เหม่าเจอตงก็ยังมีชีวิตอยู่ในประเทศจีน สหภาพโซเวียตภายใต้เบเรสเนฟยังคงดูแข็งแกร่ง และดูเหมือนว่าอาจจะแข็งแกร่งยิ่งขึ้น วิกฤติการณ์น้ำมันเองก็เพิ่งจะเกิดขึ้น และจากทัศนะของอเมริกัน อินโดนีเซียมีความสำคัญอย่างยิ่ง อินโดนีเซียสำคัญเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นปรกาการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ สำคัญเพราะเป็นพวกกลางๆ ใน

OPEC อีกทั้งยังมีสิ่งที่สำคัญมากกว่านี้ และเป็นความโชคร้ายของชาวติมอร์คือ อเมริกาได้ทำข้อตกลงลับๆ กับรัฐบาลอินโดนีเซียให้เรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ของอเมริกาสามารถแล่นผ่านน่านน้ำอินโดนีเซียได้โดยไม่ต้องลอยตัวขึ้นเหนือน้ำ ตามกฎหมายระหว่างประเทศแล้วหากเรือดำน้ำแล่นผ่านน่านน้ำของประเทศใดประเทศหนึ่งจะต้องลอยตัวขึ้น ซึ่งแน่ละก็จะสามารถถูกสังเกตได้จากดาวเทียมของรัสเซีย ดังนั้นข้อตกลงลับระหว่างอเมริกากับอินโดนีเซียจึงถูกทำขึ้นเพื่อว่าเรือดำน้ำพลังนิวเคลียร์ของอเมริกานจะสามารถผ่านน้ำของอินโดนีเซียไปมาระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกได้ และช่องทางสำคัญเพื่อผ่านน่านน้ำของอินโดนีเซียนั้นอยู่ใกล้ๆ กับเกาะติมอร์ตะวันออก

นั่นคือเหตุผลที่ว่า ทำไมเมื่ออินโดนีเซียตัดสินใจบุกติมอร์ตะวันออกเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1975 ประธานาธิบดีฟอร์ด และรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศคิสซิงเจอร์เพิ่งเดินทางกลับจากจากาตาร์เพียงวันเดียว เป็นที่ชัดเจนว่าทั้งสองคนได้ให้สัญญาณกับอินโดนีเซียว่า “ตกลงคุณเดินหน้าได้ ทำได้ทุกอย่างเรียบร้อย” อเมริกาต้องการให้กำลังใจแก่พันธมิตรของเขา

มาถึงตรงนี้ เราควรที่จะก้าวถอยหลังจากนี้แล้วถามตัวเองว่า อะไรคือความสำคัญในทางสากลของการโจมตีติมอร์ตะวันออก ข้าพเจ้าคิดว่าบริบทของเหตุการณ์นี้น่าสนใจ นั่นก็คือหากท่านทั้งหลายมองไปที่แนวโน้มทั่วไปในโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็คือแนวโน้มที่หน่วยทางการเมืองจะมีลักษณะที่เล็กลงและเล็กลงมิใช่ใหญ่โตขึ้น รัฐต่างๆ แดกกระจ่างกระจายมีรัฐจำนวนน้อยมากที่รวมเข้าเป็นหน่วยทางการเมืองใหม่ ตลอดจนรัฐจำนวนน้อยมากที่ดำเนินการจัดการเพื่อผนวกดินแดนอื่นให้เข้าร่วมกับตัวเอง ข้าพเจ้านี้ก็ออกเพียง ๔ กรณีในโลก หลังสงคราม

โลกครั้งที่ ๒ กรณีแรกคือความพยายามของอาร์เจนตินาในอันที่จะเข้ายึดครองเกาะโฟคลแลนด์ ซึ่งล้มเหลวเพราะอังกฤษได้เข้าหยุดยั้งไว้ กรณีที่สองคือความพยายามของโมร็อกโคในการจะเข้ารับช่วงการยึดครองทะเลทรายซาฮาราส่วนที่เป็นของสเปนซึ่งก็ยังคงไม่สำเร็จ หลายปีมาแล้วที่กรณีนี้ยังคงเป็นประเด็นใหญ่ในทางสากล ติมอร์เป็นกรณีที่สามและกรณีที่สี่คือ กัว อาณานิคมอีกแห่งหนึ่งของโปรตุเกส ซึ่งโดยข้อเท็จจริงได้ถูกกลืนอย่างเรียบร้อยโดยอินเดียไปแล้วนับแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ กรณีของกัวนี้สำคัญมาก เนื่องจากค่อนข้างแจ่มชัดอย่างน้อยก็จากบันทึกความทรงจำของนักการเมืองทหารที่สำคัญที่สุดคนหนึ่ง ของโปรตุเกสในช่วง ค.ศ. ๑๙๗๔-๑๙๗๕ โดยเขาเชื่อหรือพูดว่าเขาเชื่อว่าติมอร์ตะวันออกจะเหมือนกับกัว นั่นก็คือติมอร์ตะวันออกจะเข้าร่วมกับติมอร์ตะวันตกบ้านที่เมืองน้องได้อย่างง่ายดายรวดเร็ว ทว่าสถานการณ์แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง กัวถูกกลืนเมื่อยังคงอยู่ภายใต้อาณานิคมของโปรตุเกส ถูกกลืนขณะที่โปรตุเกสยังคงเป็นเผด็จการ ถูกกลืนจากประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตย คือ รัฐประชาธิปไตยอินเดีย ถูกกลืนในเวลาขณะที่ผู้นำของอินเดียเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในทางสากลและเป็นรัฐบุรุษที่น่านับถือคือ Jawaharal Nehru) ส่วนกรณีของติมอร์ตะวันออกซึ่งติมอร์ตะวันออกเป็นอาณานิคมของโปรตุเกสเช่นเดียวกันนั้นได้ถูกรุกรานด้วยกำลังรุนแรง ซึ่งกัวมิใช่เช่นนั้น โปรตุเกสได้กลายเป็นประชาธิปไตยแล้ว ติมอร์ตะวันออกสามารถที่จะเป็นเอกราชได้ ซูฮาร์โตมิใช่ผู้นำที่สากลยอมรับ มีการนองเลือดเกิดขึ้นในประเทศ และที่สำคัญระบอบการปกครองของอินโดนีเซียเป็นเผด็จการ

ในปัจจุบันคนอินโดนีเซียกล่าวอย่างเป็นทางการว่า “สิ่งที่เรากำลังทำก็คือการรวมกับที่

น้องของเรา” อย่างไรก็ตามประชาชนติมอร์ตะวันออกไม่ได้คิดว่าตัวเป็นพี่น้องกับคนอินโดนีเซีย และพวกเขาได้โต้ตอบการบุกรุกของอินโดนีเซีย โดยการตอบโต้อย่างรุนแรงซึ่งสืบเนื่องมานับแต่นั้นจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ควรจะกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า แม้จะเป็นเวลาถึง ๒ ปีหลังการรุกรานของอินโดนีเซียเป็นครั้งแรก พื้นที่หนึ่งในสามเท่านั้นที่อยู่ในความควบคุมของอินโดนีเซีย เนื่องมาจากความหุดหิดอันนี้อินโดนีเซียจึงเริ่มดำเนินนโยบายที่โหดเหี้ยมของตนด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาซึ่งสนับสนุนด้วยเครื่องบินพิเศษ นำไปสู่การทำลายป่าในเขตชนบทเกิดความยากจนมากมาย จนทำให้ชาวบ้านต้องละทิ้งบ้านเรือนเข้าไปอยู่ในค่ายกักกันในพื้นที่รอบๆเมืองหลวงดิลี ดังนั้นระหว่าง ค.ศ. ๑๙๗๗-๑๙๗๙ ประมาณว่าประชาชนเกือบ ๒๐๐,๐๐๐ คนในติมอร์ตะวันออกตายลง จากการถูกฆ่าในการสู้รบหรือตายจากความอดอยากป่วยไข้ ผลจากการยึดครองนี้มีต่อประชากรทั้งหมดเกือบหนึ่งในสามของประชากรของเกาะติมอร์ หมายความว่าคนติมอร์ทุก ๆ คนที่ยังมีชีวิตอยู่ในทุกวันนี้อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีเพื่อน หรือญาติมิตรที่ใกล้ชิดตายลงจากผลของการยึดครองของอินโดนีเซีย

การยึดครองของอินโดนีเซียในตอนนั้นไม่ได้รับการรับรองจากสหประชาชาติ และยังคงไม่ได้รับการรับรองแม้ในปัจจุบัน รัฐบาลในติมอร์ตะวันออกนั้นยากลำบากอย่างมาก ความลำบากและรู้สึกเสียหน้าจากสถานการณ์ในติมอร์ตะวันออกเอง ทำให้มีความพยายามตัดขาดติมอร์ตะวันออกออกจากโลกภายนอกมาเป็นเวลาหลายปี แม้ว่าโดยทางการแล้วติมอร์ตะวันออกจะเป็นจังหวัดธรรมดาๆของอินโดนีเซียจังหวัดหนึ่ง จนกระทั่งเมื่อ ๒ ปีที่แล้วนี้เอง แต่คนอินโดนีเซียทั่วไปก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมี

หนังสือเดินทางพิเศษถ้าจะเดินทางเข้าไปยังติมอร์ตะวันออก หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนถูกกีดกันจากติมอร์ตะวันออกอย่างสิ้นเชิง นี่มีผลที่ร้ายแรงไม่เพียงกับติมอร์ตะวันออกเท่านั้นแต่กับอินโดนีเซียเองอีกด้วย ผลอีกประการหนึ่งก็คือ เกิดความคิดจิตใจแบบประหลาดพิกล (Peculiar Mentality) ขึ้นมาภายใต้สภาวะที่ไม่มีสื่อสารมวลชน ไม่มีข่าวสารแพร่ออกไป และทหารรู้สึกมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ในการที่จะทำอะไรก็ได้ตามความพอใจ แม้แต่เครื่องยึดเหนี่ยวทางศีลธรรมชั้นต่ำก็มีแนวโน้มว่าจะถูกทำลาย ยิ่งกว่านั้นเราควรตราไว้ในที่นี้ด้วยว่าในสายตาของทหาร ติมอร์ตะวันออกมิใช่ดินแดนที่ห่างไกลกันดาร ทหารหนุ่มที่ทะเยอทะยานมักหาทางไปประจำที่ติมอร์ตะวันออกกันมาก เนื่องจากพวกเขาสามารถที่จะได้ประสบการณ์ในการสู้รบซึ่งจำเป็นสำหรับการเลื่อนขั้นอย่างรวดเร็ว แต่ทว่าหลังการปฏิบัติหน้าที่ของพวกเขาในติมอร์ตะวันออกสิ้นสุดลง พวกนั้นจะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในส่วนอื่นๆ ของอินโดนีเซียต่อไป สิ่งที่ดีในตัวเขาไป ก็คือวิถีปฏิบัติ ความเคยชิน และความคิดจิตใจที่ผิดธรรมดา ซึ่งพวกเขาได้มาจากการยึดครองติมอร์ตะวันออกอย่างลับๆ ดังนั้นไม่น่าประหลาดใจเลยที่ภายหลังการยึดครองติมอร์ตะวันออกไม่นานจะเกิดมีหน่วยล่าสังหาร (Death Squads) ขึ้น ในอินโดนีเซียในทศวรรษที่ ๑๙๘๐ หน่วยนี้คือทหารที่ปลอมแปลงเป็นพลเรือนแล้วลอบสังหารประชาชนโดยทิ้งซากศพไว้บนถนน และตามที่ต่างๆ นี่คือผลโดยตรงของประสบการณ์ในติมอร์ตะวันออก

หากเรากลับไปสู่คำถามเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) อีกครั้งหนึ่ง ที่นำตลกและน่าสนใจยิ่งในการจับตาดู ก็คืออุดมการณ์ของทหารได้สร้างประชาสังคมที่ต่อต้านทหารเองขึ้นมา เรื่องนี้คล้ายกับในกรณีของประเทศไทย เพียงแต่ในบริบทที่ต่างจากของไทย

พวกเขาเชื่อว่า ในที่สุดพวกเขาจะประสบความสำเร็จในการยึดครองติมอร์ตะวันออก เนื่องจากคนรุ่นเก่าที่พูดภาษาโปรตุเกสแต่เดิมจะตายไปหรือไม่ก็ถูกสังหารเสีย เมื่อคนรุ่นเด็กของติมอร์ตะวันออกไปโรงเรียนของอินโดนีเซีย เรียนภาษาอินโดนีเซียเรียนประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย เมื่อนั้นเขาทั้งหลายก็จะถูกกลืนกลายเป็นอินโดนีเซีย ดังนั้นเงินเป็นจำนวนมหาศาลจึงถูกใช้ไปกับโรงเรียน ถนน โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และอื่นๆ

ปัญหาก็คือว่าการอาศัยสถาบันการศึกษา เช่นโรงเรียนนั้น หมายความว่า จะต้องอาศัยกระบวนการศึกษามวลชนขนาดใหญ่ในอินโดนีเซีย ในติมอร์ตะวันออกมีคนเพียงน้อยนิดเท่านั้น ที่เคยผ่านระบบโรงเรียนภายใต้การปกครองของโปรตุเกส เดียวนี้คนมีการศึกษามากกว่าแต่ก่อน คนหนุ่มสาวติมอร์ตะวันออกปัจจุบันสามารถพูดภาษาอินโดนีเซียได้คล่องแคล่ว แต่มันเป็นอุปาทานที่คิดว่า การที่คนพูดภาษาอินโดนีเซียได้คล่องแล้ว จะรักประเทศอินโดนีเซียไปด้วย เหมือนกับการคิดว่านักชาตินิยมอินโดนีเซียในทศวรรษ ๑๙๖๐ ถูกส่งไปเรียนในโรงเรียนของฮอลันดาเรียนและพูดภาษาฮอลันดาแล้วจะถูกกลืนจนยอมเชื่อฟังรัฐบาลฮอลันดา

ประการที่สอง การปราบปรามอย่างหนักในเขตชนบทได้ก่อให้เกิดกระบวนการกลายเป็นคนเมืองที่มีได้คาดหมายไว้ และอย่างผิดธรรมดาด้วย ประชากรของดิลีเพิ่มขึ้นถึง ๑๐๐% ในช่วง ค.ศ. ๑๙๗๕-๑๙๙๑ ในเมืองนี้เองที่เกิดความเป็นไปได้ที่จะมีการเมืองแบบใหม่ขึ้นเป็นครั้งแรก เพราะมีประชากรเป็นจำนวนพันๆ ที่รวมกันอยู่ในที่เดียวกัน ซึ่งจะไม่พบการเมืองใหม่นี้ในเขตชนบท

ประการที่สาม รัฐบาลตอกย้ำว่า ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ซึ่งไม่นับถือพระเจ้า ทุกๆ

คนต้องนับถือศาสนา ชาวบ้านพบกับความยุ่งยากอย่างมากหากไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กรทางศาสนา สิ่งนี้ได้ถูกนำไปปลุกเร้าให้ประชาชนติมอร์ตะวันออกนับถือศาสนาคาทอลิก ในขณะที่ในสมัยการยึดครองของโปรตุเกสมีประชากรเพียงหนึ่งในสามเท่านั้นที่เป็นคาทอลิก ในปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ได้เข้านับถือศาสนาคาทอลิก องค์กรศาสนาคาทอลิกได้กลายเป็นตัวแทนที่เข้มแข็งของนักชาตินิยมติมอร์ตะวันออก เพราะมีความสัมพันธ์อันตรงพล้งกับโลกภายนอกกับสำนักวาติกัน และรวมทั้งที่มีกับสื่อมวลชนในอเมริกา ในยุโรปและในประเทศอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก นั่นก็คือประชาสังคมในรูปแบบของศาสนจักรเป็นศูนย์กลางหลักของการต่อต้านการปกครองของทหาร แน่นนอนการแพร่ขยายกว้างออกไปของศาสนจักรส่วนหนึ่งเป็นผลที่เกิดจากนโยบายของทหารเอง

จากภาพที่ท่านได้ชม จะเห็นการสังหารอย่างทารุณ ใครคือผู้ที่กำลังวิ่งอยู่ในภาพ พวกเขาเป็นคนที่มียาอุยานามรุนแรงราวเดียวกับท่าน พวกเขาเป็นนักศึกษา เป็นนักเรียนมัธยมปลาย ซึ่งเกิดหลังการยึดครองของอินโดนีเซีย เกิดมาโดยปราศจากความทรงจำในช่วงยึดครองของสมัยโปรตุเกส ดังนั้นสิ่งที่ท่านเห็น ในแง่หนึ่งก็คือคนเมืองเป็นจำนวนแสนผู้ซึ่งไม่มีความทรงจำเกี่ยวกับอดีต ทำการต่อสู้อย่างขมขื่นด้านการยึดครองของอินโดนีเซีย

ข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือ โดยจริงๆ แล้ว สถานการณ์ได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ข้าพเจ้าจึงต้องการจบปาฐกถานี้ด้วยการพูดเกี่ยวกับเรื่องนี้สักเล็กน้อย แม้ว่าในหลายๆ ทาง สถานการณ์ของติมอร์ตะวันออกเลวร้ายกว่าสถานการณ์ของกลุ่มฝ่ายค้านในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง แต่ทว่าก็มีสัญญาณที่น่าสนใจและมีความหวัง ในประการแรก เมื่อการสังหารโหดซึ่ง

ไม่เคยคิดจะให้ปรากฏในโทรทัศน์ เริ่มเป็นที่รู้จักกันในทางสากล เป็นครั้งแรกที่ซูฮาร์โตถูกบังคับอย่างเปิดเผยให้ปลดสองนายพลคนสำคัญออก และโยนความผิดให้เขาทั้งสองในสิ่งที่เกิดขึ้น นี่เป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ประการที่สอง ซูฮาร์โตเริ่มพูดในสุนทรพจน์ว่ามีความแตกต่างระหว่างติมอร์ตะวันออกกับส่วนอื่น ๆ ของอินโดนีเซีย เขาเริ่มพูดเมื่อหลายเดือนก่อนว่า “ส่วนต่าง ๆ ของประเทศทั้งหมดคือมรดกที่ได้รับจากบรรพบุรุษของเรา ส่วนติมอร์ตะวันออกเราถูกเชิญให้เข้าไป” แต่ถ้าท่านได้รับเชิญให้เข้าไป โดยหลักการแล้ว ท่านก็สามารถถูกเชิญให้ออกไปได้เช่นกัน ข้อที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือภายในใจของเขาเองคิดว่าติมอร์ตะวันออกคือสถานที่พิเศษ ในสุนทรพจน์เมื่อเร็วๆ นี้รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียนายอาลี อลาตาส (Ali Alatas) ได้พูดอะไรบางอย่างที่ค่อนข้างจะพิเศษทีเดียว เขาพูดว่า “ท่านทั้งหลายทราบที่เราในอินโดนีเซียมีทางเลือกในกรณีติมอร์ตะวันออกในปัจจุบัน นับแต่อดีตมาจนกระทั่งปัจจุบันไม่เคยมีทางเลือกนี้มาก่อน” รัฐบาลมักจะกล่าวเสมอๆ ว่าทุกอย่างยุติลงแล้ว ติมอร์ตะวันออกเป็นของเราแล้ว แต่สำหรับปัจจุบัน เขากล่าวว่า “ติมอร์เหมือนกับหินแหลมในรองเท้าของเรา ถ้าท่านมีหินแหลมอยู่ในรองเท้า มันก็จะทำให้ท่านเจ็บปวดเมื่อเดิน ท่านไม่สามารถวิ่งได้อย่างสบายๆ แต่แน่นอน ทางเลือกประการหนึ่งของเราก็คือเดินต่อไปพร้อมกับมีหินอยู่ในรองเท้า” เขาไม่ได้กล่าวว่าทางเลือกที่สองคืออะไร แต่ใครก็ตามที่ได้อ่านบทสัมภาษณ์นี้ก็จะรู้ว่าถ้าหากมีหินแหลมอยู่ในรองเท้า สิ่งที่เป็นการกระทำที่มีเหตุผลก็คือถอดรองเท้าออกแล้วหยิบก้อนหินนั้นทิ้งไป แล้วท่านก็จะสามารถที่จะเดินได้เป็นปกติ ดรชชนี่ชี้แก่สาธารณชนอินโดนีเซียอย่างชัดเจนว่ารัฐบาลทราบถึงสถานการณ์อย่างเพียงพอ ก็คือ รัฐบาลกำลังคิดอย่าง

จริงจังเกี่ยวกับการเจรจา

ประการที่สาม และน่าสนใจที่สุด คือผู้บัญชาการทหารคนปัจจุบันในดิลี ซึ่งเป็นคนที่หिनมาก เคยเป็นทหารพลร่มจู่โจม ได้ให้คำแถลงที่ผิดสังเกตมาก เมื่อครั้งที่กลุ่มนักศึกษาโปรตุเกสพร้อมกับชาวต่างประเทศอื่นๆ ได้จ้างเรือขนาดเล็ก เดินทางจากออสเตรเลียสู่ดิลีเพื่อที่จะนำดอกไม้ไปวาง ณ หลุมฝังศพของประชาชนผู้ถูกสังหารอย่างทารุณเมื่อเดือนพฤศจิกายนที่แล้ว และเรือไม่ได้รับอนุญาตจากกองทัพเรือของอินโดนีเซียให้เข้าสู่่านน้ำของอินโดนีเซีย แต่สิ่งที่น่าสังเกตก็คือเมื่อนักข่าวได้สัมภาษณ์ท่านนายพลว่าทำไมเขาจึงต้องใช้มาตรการพิเศษถึงเพียงนั้นเพื่อหยุดเรือลำเล็กๆ ซึ่งไม่ได้ติดอาวุธ พร้อมด้วยคนอยู่บนเรือเพียงไม่กี่คน เขาตอบว่า “ที่เป็นอันตรายไม่ใช่เรือ เพราะเรือไม่ได้ติดอาวุธ เราสามารถหยุดเรือเสียเมื่อใดก็ได้ อันตรายอยู่ที่ถ้าเรือลำนี้เทียบท่าที่ดิลีต่างหาก” นักข่าวจึงถามว่าทำไม เขาตอบว่า “หากเรือลำนี้เทียบท่าเมืองดิลี ข้าพเจ้าอาจเผชิญหน้ากับประชาชนจำนวน ๑๒๐,๐๐๐ ของดิลี และข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป มวลชนจำนวนมหาศาลอาจจะระเบิดขึ้นก็ได้” นี่เป็นถ้อยแถลงที่ผิดธรรมดาเนื่องจากตลอดมากองทัพไม่เคยกล่าวเลยว่า มีมวลชนจำนวนมากเช่นนั้นอยู่ ทหารมักกล่าวอย่างเป็นทางการว่า มีหน่วยกองโจร ๓ หรือ ๔ คนยังคงหลบซ่อนอยู่บนภูเขา และเกือบจะหมดแล้ว ในที่นี้เขาพูดถึงประชาชนจำนวน ๑๒๐,๐๐๐ คน นั่นคือสิ่งที่ดิลีเริ่มเป็น เขากำลังพูดถึงประชาชนในเมืองดิลีเกือบทั้งหมด ท่านทั้งหลายสามารถเห็นในที่นี้ว่า ตัวนายพลเองได้ตระหนักถึงความจริงว่า เขากำลังต่อสู้กับประชาสังคมซึ่งไม่เคยมีอยู่เมื่อ ๑๘ ปีที่แล้ว ในขณะที่มีการยึดครองเกิดขึ้น ในตอนนั้นดิลีมีประชากรเพียง ๑๕,๐๐๐ หรือ ๑๖,๐๐๐ หรือ ๑๗,๐๐๐ คน เขา

ตระหนักว่าประชาชนทั้งหมดนั้นบัดนี้ต่อต้านเขา นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงอันสำคัญ และตัวนายพลเองพูดอย่างเปิดเผย ทั้งพูดกับนิตยสารข่าวซึ่งประชาชนอินโดนีเซียอ่านกันโดยทั่วไป

ดังนั้น ในที่นี้เราได้เห็นว่า แม้กับระบอบการปกครองที่ทหารเหี้ยมโหดที่ในหลายกรณีเป็นผู้รับผิดชอบต่อการสังหารอย่างมโหฬารในติมอร์ตะวันออก ก็กำลังเผชิญหน้ากับความเป็นจริงของสถานการณ์ ซึ่งสร้างขึ้นโดยกองทัพเอง เหตุผลของการที่ประชากรในดิลีมีถึง ๑๒๐,๐๐๐ คน ก็เนื่องมาจากนโยบายของกองทัพ เหตุผลว่าทำไมเขาทั้งหลายลงมาสู่ถนนก็คือ เป็นเพราะกองทัพช่วยให้เขาทั้งหลายได้รับการศึกษา เหตุผลที่ว่าทำไมเขาทั้งหลายโกรธก็คือ เป็นเพราะเขาทั้งหลายถูกยึดครองโดยกองทัพ กองทัพนั่นเองที่ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์โดยรวม รวมทั้งการสร้างกองกำลังที่กำลังต่อต้านทหารอยู่ในปัจจุบันด้วย

สุดท้ายที่ข้าพเจ้าต้องการจะกล่าวถึงในที่นี้ก็คือว่า ในกระบวนการดังกล่าว โลกสากลมีบทบาทที่สำคัญอยู่ด้วย ประการแรก เป็นครั้งแรกในหลายปีที่ผ่านมาที่โปรตุเกสตัดสินใจที่จะดำเนินการรณรงค์อย่างแข็งขันในทางสากล รัฐบาลและประชาชนโปรตุเกสร่วมกันในกรณีนี้ อย่างสมเหตุสมผล การตัดสินใจของโปรตุเกสที่จะเข้าไปสู่ปัญหานี้อีกครั้ง โดยการกระทำอย่างจริงจังมีพลังเนื่องจากตำแหน่งของโปรตุเกสในกลุ่มตลาดร่วมยุโรป ได้สร้างสถานการณ์อันยากลำบากแก่อินโดนีเซียอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เป็นความจริงด้วยว่าแนวโน้มทั่วไปในสองสามปีสุดท้ายภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น คือ การเน้นประชาธิปไตย การกระจายอำนาจ และเสรีนิยม ที่กำลังต่อต้านการให้ความชอบธรรมแก่การปกครองของทหารที่สืบทอดกันมา และนี่แสดงให้เห็นในบางกรณีจากเพื่อนสมาชิกสมาคมอาเซียนของอินโดนีเซียเอง รัฐบาลไทยนั้นไม่ได้

กล่าวอะไรเกี่ยวกับการฆ่าสังหารอย่างทารุณในดิลี แต่สื่อมวลชนแห่งสิงคโปร์พูดถึงแม้ว่าเขาจะเป็นผู้นำของรัฐบาลที่ไม่เป็นประชาธิปไตยมากนักก็ตาม

ประการสุดท้าย ย้อนกลับไปอินโดนีเซียอะไรคือผลของกรณีติมอร์ตะวันออกที่มีต่ออินโดนีเซียเอง สิ่งหนึ่งก็คือการที่เริ่มปรากฏอย่างชัดเจนว่ารัฐบาลอินโดนีเซียล้มเหลวในติมอร์ตะวันออก และจะนำไปสู่การทำลายเกียรติยศของทหารอินโดนีเซียเอง นั่นคือความผิดพลาดอันใหญ่หลวงประการแรกที่กองทัพจะต้องเผชิญ หากชนชั้นกลางและปัญญาชนเริ่มไม่พอใจมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมาในอดีต ส่วนหนึ่งเนื่องจากชนชั้นกลางและปัญญาชนเบื่อหน่ายกับเผด็จการซึ่งดำเนินมายาวนานเกินไป ปัจจัยที่สำคัญประการที่สองก็คือ กรณีสังหารโหดในดิลีกระตุ้นให้ชาวสวาทไหลเข้าและออกในอินโดนีเซียเพิ่มมากขึ้น เหตุการณ์นี้เป็นหัวข้อที่หนังสือพิมพ์เกือบจะไม่พูดถึงเลยเป็นเวลา ๑๘ ปีมาแล้ว แต่โดยฉับพลัน ใน ๘ เดือนที่ผ่านมา หนังสือพิมพ์ทั้งหมด นิตยสารทั้งหมด แม้จะอยู่ในสภาพที่ถูกเซ็นเซอร์อย่างหนักก็เต็มไปด้วยข่าวเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออก หากดูที่ระบบโทรสารที่เข้าและออกจากอินโดนีเซียในปัจจุบัน จะพบว่ามีความเป็นพัน ๆ ฉบับซึ่งมากเกินไปที่รัฐบาลจะควบคุมได้ แม้รัฐบาลพยายามที่จะสกัดกั้นข่าวสารข้อมูล ตัวอย่างเช่น ระหว่างช่วงวิกฤตการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคมในเมืองไทย รัฐบาลอินโดนีเซียได้แจ้งแก่สถานีโทรทัศน์ไม่ให้แสดงภาพสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ซึ่งก็เหมือนดังเช่นกรณีเทียนอันเหมินในความเป็นจริงแล้ว กลับเป็นเรื่องตลกไป นั่นก็คือ ชนชั้นกลางใหม่ในจาร์กาต้ามียาจำนวนมากและก็มีจานดาวเทียมอีกด้วย พวกเขาสามารถรับข่าวสารจาก CNN ได้อย่างสบาย ไม่สำคัญเลยที่รัฐบาลจะปิดกั้นข่าวเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออกจากโทรทัศน์ท้องถิ่นทั้งหมด เนื่องจากคนเหล่านี้

สามารถรับข่าวนี้ได้ ดังนั้นจึงเป็นไปได้อีกต่อไปที่จะโดดเดี่ยวตัวมอร์ตะวันออก และปิดกั้นไม่ให้ชนชั้นกลางตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหา

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผลประการหนึ่งของการพัฒนามาก็คือการสร้างมีความเกี่ยวพันกันมากขึ้นระหว่างสถาบันสังคม (Civil Institutions) ต่างๆ ซึ่งกำลังเคลื่อนไหวอยู่ แม้จะไม่เร็วเท่ากับในกรณีของไทย และประสบความสำเร็จน้อยกว่า แต่ทว่าก็ไปในทิศทางเดียวกัน คือเพื่อที่จะผลักดันทหารจากการเป็นเผด็จการ และพยายามจำกัดให้ทหารมีภารกิจดั้งเดิมของทหารอาชีพที่มีหน้าที่ป้องกันศัตรูภายนอกเหมือนในศตวรรษที่ ๑๙ ไม่ใช่ภาระหน้าที่เป็นตำรวจหรือการเป็นผู้รักษาสันติภาพในประเทศ.

วารสาร

เสนารีย์

รายสัปดาห์ สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง

โทร. 241-3669, 241-4068-9 ต่อ 402